

הקורסים הימיים של ה'הגנה' (טרום פלי"ם)

שיחה על הנושא בין מספר יוצאי הסקציה הימית של הפועל שהצטרפו לפלי"ם

משתתפים: שמואל "שמוליק" טנקוס, דב "ברצ'יק" מגן, זאב פריד, מרדכי לישיצניסקי

שמוליק טנקוס: אני רוצה לספר על הקורסים הימיים שהיו בתערוכה מטעם ההגנה. עד מלחמת העולם, בכל הנושא של עליה ב' עסקו חברי הפלוגה הימית של הפועל ובעקר בנושא של הליווי. המלווים של אניות המעפילים היו מחברי הפלוגה הימית של הפועל ושמענו אותם באחת ההזדמנויות הקודמות. מספר הבחורים האלה היה די מצומצם וכאשר הפעולה של עליה ב' הסתיימה עם פרוץ המלחמה היה ברור שלאחר שהמלחמה תסתיים יהי צורך לחדש את הפעולה ביתר שאת ובקנה מידה יותר גדול ולשם כך לא היה מספר מספיק של בחורים, או לפחות כך היה נראה, שיוכלו לקחת עליהם את התפקיד של לווני אניות המעפילים ואז התקיימו ע"י ההגנה שלושה קורסים ימיים בתערוכה בתל-אביב, קורסים של מפקדי סירות. לקורסים האלה זומנו אנשים ממקומות שונים, מההתיישבות העובדת וגם מערים שונות אבל הציוד ששמש בקורסים אלה היה בעקרו ציוד של הפלוגה הימית של הפועל, "נחשון" ו"ברגר", והיו גם שתי סירות של צופי ים, שם האחת אריה ואת שמה של השניה אינני זוכר. המדריכים היו כולם מהפועל. מפקד הקורס היה אהרון לישיצניסקי (לאחר מכן לשם) שהיה אמנם חבר הפועל אבל לא מהפלוגה הימית. המדריך הראשי היה כתריאל יפה והיו עוד מדריכים, נש, אני ויעקב אגיוב שעסק בעקר בהדרכה בנושא שמירת משק וחבלים. בתכנית נכללו חוץ מאשר הפלגות בסירות המפרש גם חלק תיאורטי שכלל חומר הרבה מעל ומעבר לחומר שהיה דרוש כדי להפעיל סירות אלה. למדנו ימאות, מטאורולוגיה, נביגציה. מבחינה תיאורטית הגענו ללימודים ברמה גבוהה ביותר.

בקורס הראשון, בין החניכים, היו גם ברצ'ק ודוד נפחא מחיפה. אני חושב שהם היו החניכים היחידים מחברי הפלוגה הימית. בקורס השני ברצ'ק ודוד כבר היו מדריכים.

כל קורס נמשך שלושה חודשים. כאמור למדנו הרבה וקיימנו הרבה הפלגות לאורך החוף בסירות שלנו. הבחורים הגיעו לרמה מקצועית גבוהה ביותר ללא יחס לציוד שהיה ברשותנו ובו השתמשנו. כל זאת לדעתי הודות לארגון הטוב, למשמעת ולצורת עבודה שהייתי אומר שהיתה חצי צבאית.

כאשר הקורסים נגמרו, במקומות שונים בארץ הוקמו אז גרעינים של פעולה ימית, בקיסריה, בעין גב, בגינוסר, בחולתא. אני הייתי המדריך הימי הנווד של ההגנה. באותו זמן הייתי עובר בין המקומות האלה ומדריך את האנשים.

זכורה לי הפלגה אחת לראש הנקרה בה השתתף כל הקורס. היינו ארבעת הסירות וסירת מנוע שהיתה לנו באותו זמן שנקראה נ"ן. ניין סירת המנוע הזאת לא היתה של הפועל אלא של ההגנה והיא נקנתה ביפו. סירה זו שמשה אותנו בקורסים האלה. הגענו לראש הנקרה בערך בשלוש אחה"צ. היתה רוח צפונית חזקה מאד והתחלנו להפליג בחזרה. המנוע של סירת המנוע התקלקל ואני עם הסירה אריה גררתי עם מפרשים את סירת המנוע מראש הנקרה לכוון תל-אביב. הרוח היתה כל כך חזקה שאני בסירה שלי הפלגתי רק עם המאסף. הסירות האחרות הפליגו עם החלוצים בלבד. חבל הגרר היה קשור בסירה שלי לספסל האחורי מהצד כדי שלא יפריע להגה ואז לפעמים כשהייתי צריך לסובב את הסירה קצת יותר חבל הגרר עצר לי את הירכתיים ולא יכולתי לסובב את הסירה. הייתי צריך להתיר את חבל הגרר ולהעביר אותו לצד שני של הירכתיים כדי לאפשר לי לסובב את הסירה. בסירות גרר כדי למנוע דבר זה חבל הגרר מחובר בערך באמצע הסירה כך שהירכתיים תהיינה חופשיות להסתובב בהתאם לצורך. בדרך נקרע לי חבל הגרר. ברוח צפונית אני כמובן רצתי דרומה ואז היה עלי לחזור צפונה לקשור את הסירה שנית. תארו לכם הייתי צריך להרים את כל המפרשים ברוח הזאת כדי לאפשר לי לחזור צפונה ע"י הפלגה במפנים. עשיתי זאת והצלחתי לחזור אל הסירה, להעביר לה חבל ולהמשיך בגרירה. יצאנו בערך בשעה שלוש מראש הנקרה. הגענו לנתניה בבקר. אח"כ הרוח פסקה והגענו לתל-אביב רק אחה"צ. הקורסים האלה התחילו עוד לפני פרוץ מלחמת העולם.

זכור לי עוד מקרה, יצאנו מהירקון בחתירה בגלי חוף גבוהים ביותר. אני חושב שהיחיד שהצליח לעבור את הגלים היה ברצ'ק. אני זוכר שאני הגעתי לגל האחרון מבין המשברים. היה גל גבוה מאד. כדי שהסירה לא תתנגש יותר מדי חזק בגל ושהוא לא ישטוף אותנו נתתי פקודת יבש כדי להקטין המהירות וכמו שסירה רצה קדימה כאשר היא נסחפת עם גל כאשר היא מפליגה עם הגלים, ככה אני נסחפתי אחורנית. ישבתי בירכתיים וראיתי איך שמשני הצדדים הסירה מתמלאת מים ומצאתי את עצמי על החוף עם שלושה משוטים שבורים מבלי שידענו למה, מתי וכיצד נשברו. כפי שהזכרתי היחיד שהצליח לעבור היה ברצ'ק ועכשיו עמדנו כולנו על החוף סקרנים לראות איך הוא יחזור. לשמחתנו חזר בסדר.

ברצ'ק על הקורסים הימיים של ההגנה: אני רוצה להוסיף כמה משפטים. אי אפשר שלא להזכיר פה את הפדנטיות והאדיקות של כתריאל. הוא היה רציני מאד ושתקן מאד ומה שעשה עשה עד תום. הוא דרש מאתנו לדעת את כל מה שלמדנו עד הסוף. מסיבה זו הגענו לידע רב, כולל נווטות חופים ואסטרונומיה. חניכי הקורס בסופו היו ימאים. אני זוכר שאחת הבעיות כשהפלגנו היתה מה לעשות בלילה שלא נאבד האחד את השני. אני זוכר מה לא ניסינו לעשות. לילה אחד ניסו לקשור חבלים בין האחד לשני. זה לא הצליח. היה מומנט של תחרות בין הקבוצות. קודם כל היתה תחרות בין הסירות של הצופים והסירות שלנו. אני זוכר שהסירות של הפועל, "ברגר" ו"נחשון", היו הולכות נגד הרוח הרבה יותר טוב מהסירות של הצופים. לכן את הסירות של הצופים, נתנו למדריכים הוותיקים. שמוליק לקח את "אריה". אני לא זוכר מי היה על השניה אולי כתריאל. אני הייתי על הנחשון ודוד נפחא על הברגר.

אחד הדברים שלמדנו את החברה היה חתירה בגלי חוף. זה היה הדבר שידענו הכי טוב כתוצאה מנסיון שהיה לנו בימיה של הפועל לצאת מהירקון לים הפתוח בגלי חוף. על אותו מקרה ששמוליק סיפר אני זוכר שהיה ים חזק ביותר וכשיצאתי החוצה אמרתי לחברה בים כזה לא יוצאים. אני רק הלכתי ותפשתי אותם כי אני יצאתי אחרון מהירקון. אני לא ראיתי אף אחד מרים אז אמרתי לחברה אם הם יצאו גם אנחנו נצא. החברה נכנסו לאמביציה ולמרות שכמה פעמים נזרקנו ע"י הגלים לחוף ולבסוף הצלחנו לצאת. בחזרה איזה גל דווקא קטן תפש אותי והביא אותי עד החוף. אני רוצה להוסיף את הערתו של נש. למדנו נושא זה לא רק כדי לצאת מהירקון לים אלא כדי לפעול בגלי חוף עם סירות מלאות מעפילים. למדנו גם מה לעשות ואיך כאשר סירה מתמלאת מים ויש לרוקן אותה. כל החינוך שלנו באותו זמן מבחינת הים היה לקראת עליה בלתי ליגלית ובאמת אחרי הקורס השלישי הגיעה האנייה "דורה" שהיתה די גדולה עם 700 איש. תוך כשלוש שעות הורדנו את כולם. עמירם היה המלווה שלה.

הכ"ג - שמוליק טנקוס: נושא הכ"ג התחיל ע"י זה שאספו אותנו ימאים מהפלוגה הימית של הפועל וחלק מהבוגרים של הקורסים הימיים של ההגנה שהיו בתערוכה. קורסים עליהם דברנו מקודם. אספו אותנו בחיפה. הופיע לפנינו דוד הכהן ועוד קפטן של הצי הבריטי. הם אמרו לנו שיש צורך בקבוצה של מתנדבים לביצוע פעולה מסוימת בים. מהי הפעולה לא נאמר אלא היו שמועות. היתה שמועה שהמדובר בצוות של Q שיפ. במלחמת העולם הראשונה הצוללות לפני שהיו מטביעות את האנייה היו עולות על פני המים ונותנות לצוות את האפשרות לרדת בסירות ההצלה ולהתרחק מהאנייה לפני שמטביעים אותה. האנגלים אז התחכמו ובנו אניות עם תותחים מוסווים כך שכאשר הצוללת היתה עולה על פני המים היו פותחים עליה באש מתותחים אלה.

השמועה, לכן, היתה שרוצים להקים צוות עבור אנייה כזו שתפליג בים השחור, נגד הרוסים או משהו כזה. זה היה לפני התקפת הגרמנים על רוסיה כאשר עוד היה חוזה ביניהם והיה חשש שרוסיה תכנס למלחמה לצד גרמניה. לאחר פגישה זו החברה התנדבו והוקם הקורס ששכן בתערוכה. מתוך קורס זה יצאה קבוצת הכ"ג.

הכ"ג - זאב פריד: ההצטרפות שלי לקורס זה היתה בתקופה בה הייתי חבר קיבוץ שדות ים בקיסריה. הייתי אז די יג והקיבוץ היה צריך לתת שני אנשים למכסת ההתגייסות למיניהן. אני וגד קמפינסקי נקבענו כאנשי שדות ים שהולכים לקורס הזה. אני זוכר שאספו את רוב האנשים לפגישה בחיפה בצריף הפועל ברחוב ירושלים. השיחה היתה בנוכחותם של אנשים רמי מעלה מהסוכנות ביניהם דוד הכהן והיו שם גם מהצי הבריטי. היו אנשי הקיבוץ שעסקו בעיני בטחון. שם דיברו על חשיבות ההתגייסות הזו ועל משימות שתעמודנה לאור המלחמה העולמית והמלחמה באזור שלנו.

כחבר הקיבוץ הגעתי ביום שהקורס הזה התחיל. האימונים במסגרת הקורס בתערוכה על זה סופר ונכתב רבות. זה היה קורס מאד אינטנסיבי, מאד מחשל, היה בנוי על כושר ואמון גופני. אח"כ צורפו לקורס זה גם אנשי יבשה מחברי ה S.N.S שאומנו ע"י וינגייט (S.N.S – Special Night Squad - אנשי פלוגות הלילה). התחילו גם אימונים יבשתיים ואנחנו אנשי הפלוגה הימית עברנו את כל השלבים האלה.

אני רוצה לספר בעיקר על החלק המיוחד הזה שהיה בשבילי. חוויתי ובשביל עוד בחור אחד, יעקב ספיר, והוטל עלינו, באותה שבת שהכ"ג יצאו למשימה, להעמיס את המכונית שהובילה את הציוד הימי מהמחסן בתערוכה למעגן של חברת החשמל בחיפה והיה ברור שאנחנו יוצאים עם הענין הזה עם הקבוצה שיוצאת לאותה פעולה. גמרנו להעמיס את המכונית בשעות הצהריים. המכונית נסעה ואנחנו הלכנו לחדר האוכל. המפקד שלנו, כתריאל יפה, שהיה ממונה על היחידה הימית ועל הקורס כולו אז הוא כאשר נכנסנו הסתכל על השעון וקרא לשנינו. כולם כבר ישבו סביב השולחנות. הוא אמר לנו אתם יודעים שאחרתם בשתי דקות לצהריים. אמרנו שהיינו חייבים לגמור שהמכונית תסע. הוא אמר אם ככה אתם לפעולה לא יוצאים. מי שהכיר את כתריאל יודע שהוא כאשר אומר מלה אין נסיגה. אנחנו ממש בכינו על העונש הזה שהטיל עלינו. כעבור כמה ימים כאשר נודע לנו מה שנודע זה היה בשבילנו עוד יותר קשה כאשר נשארנו במן מצב מיוחד כזה. חוויה זו לא נשכחה ממני והיא מלווה אותי עד היום זה. אותם האנשים מהקורס שלא יצאו לפעולה צורפו אח"כ ליחידות של הפלמ"ח ואח"כ הצטרפנו לצי הבריטי שעדיין לא קיבל מגויסים ישראלים אבל אנחנו כאנשי היחידה של הכ"ג, שזה היה בשיתוף עם הבריטים, קבלו לשרות בצי הבריטי לשמירה בנמל נגד חדירה של צוללות (נושא זה כבר סופר לעיל במסגרת הסיפור על הגיוס לצי הבריטי).

הכ"ג - ברצ'ק: אני לא השתתפתי באותה קבוצה שהזמינו לחיפה. אני באותה תקופה הייתי צמוד לסירות של הסוכנות, דב, רבקה ותרצה, אשר נבנו בשעתם. הן היו מאוחסנות באותו זמן בתערוכה ואני הייתי כעין שומר לטפל בהם. אני לא זוכר בדיוק מה עשיתי באותו זמן, הייתי כאילו איש מנגנון. את משכורתי קבלתי מגירון בסולל בונה בחיפה.

יום אחד באו אלי ואמרו לי ברצ'ק מתחיל קורס. אמרו לי שזה יהיה קורס גדול כארבעים וכמה אנשים. קורס לפעולות גדולות בשיתוף עם הבריטים. לאחר מכן הכנו את הסירות והורדנו אותן לירקון. ביום בהיר אחד הגיעו האנשים אשר היו ערב רב בלתי מקובל על הדעת. חברים מהפלוגה הימית היו מעטים. מוצה הגיע יותר מאוחר. זאב הגיע בזמן. הגוון הכללי היה נראה קיבוצניקים מהגליל, מגיוסר, מעין גב, מחולתא וכו'. בהתחלה היו קרוב ל-30 חברה ואנחנו עבדנו אז אני חושב, שמוליק, אם איני טועה, בשלוש סירות או ב-4.

נוסף לשלושת הסירות האלה של הסוכנות לא היו לנו יותר סירות. אני זוכר שהתקרב חג הפסח והוציאו את הקורס לחופשת חג הפסח. לי אמרו שאני נשאר לעבוד בפסח. הסטטוס שלנו היה שכל החברה היו בבחינת מתנדבים. מפקד הקורס היה אהרון לישנסקי. כתריאל היה רק המדריך הראשי הימי. המדריך לחבלה היה סקוטי אחד. המדריכים הנוספים היו ככה: שמוליק היה עם קבוצה אחת וכתריאל היה עם קבוצה אחת. אני הייתי עם קבוצה ודוד נפחא היה עם קבוצה. יעקב אגיוב במידה והיה בקורס עסק בהדרכת עבודות חבל וכו'. הבסיס לא היה ליד צריף הפועל אלא ליד השער שנכנסים לתערוכה בין ערמות הזיףזיף שהיו אז במקום. אח"כ היו שם קופות של האצטדיון במקום שהיה שם מוסך. לאהרוניציק היתה נטיה קצת לצבאיות. קבלנו איזה שהם מדים. מכנסים וסוודרים כחולים. אני לא יודע על משכורת. נדמה לי שקבלתי שתי לירות לחודש וכלכלה ובגדים ופרודוקטים בשביל הבית. רשמית לא היינו קשורים לצבא הבריטי. לא חוילנו ולא היה לנו פנקס אישי וכו'. גם לא נשבענו. לי היה כבר בן באותה תקופה. הקורס כשלעצמו לא היה בסטטוס חוקי. הוא היה חוקי כלפי הצבא אבל לא היה חוקי כלפי המשטרה הבריטית בארץ. בעבודה בהמשך הזמן היו לנו צרות עם המשטרה. אני זוכר איך שקפטן המונד היה מתבטא ה-Bloody Police. פעם קפטן המונד בא הביתה, אליה אל אשתי, והזהיר אותה שהמשטרה מתכוונת לפשוט על הקורס ובכלל שהיא מחפשת אותי. היו עוד מקרים.

במסגרת האימונים שהתאמנו אז היינו יוצאים גם למטווח. בין הבריטים שהסתובבו אז בשטח, נוסף על קפטן המונד, היה גם קולונל ברנס. החברות הראשונה שלי איתו היה כשהוא בא לתל-אביב. הוא חשב שהוא יבלה כאן והחליט לתפוש איזה זונה והביא אותה לתערוכה. הוא ראה שבמקום יש כאלה שמצדיעים לו ויש כל הזמן אנשים

סביבו. אז הוא אמר לאהרונצ'יק שהוא רוצה לצאת לבד לראות את שטח האימונים ואז אמרו לי לקחת אותו על סירת המנוע יחד עם הזונה ולהביא אותם לשבע טחנות ולהראות להם את מסלול האימונים. הבאתי אותו לשבע טחנות. הוא אמר לי אתה תשאר פה ואני אלך קצת לטייל. הוא לא הספיק להתרחק 50 צעד והתחיל גשם שוטף והוא חזר כמו שאומרים עם הזנב בין הרגליים. דבר מענין שקרה לי אז. זה היה בתקופה שהיו שטפונות ובים היתה סערה חזקה מאד והירקון עלה. המים בגשר בדרך לשבע טחנות היו גבוהים וידית ההגה של סירת המנוע לא יכלה לעבור כאשר גל היה נכנס לירקון מהים ומרים את מימיו. לפני שהיה בא גל עצרתי את הסירה ולאחר רדת הגל עברתי במהירות מתחת לגשר. בדרך חזרה הוא אמר לי שמור והיזהר ביחס לידית ההגה.

מרדכי לישינסקי מוסיף: אני זוכר כשיצאנו אתנו לים והתחילו גלים, הסירה התהפכה והוא לא ידע לשחות. אני תפשתי את הסירה ואמרתי לו תחזיק בסירה ולא תעזוב אותה. מה שאני עושה תעשה גם אתה. הוא החזיק בסירה והתקדמנו עם הגלים לחוף. הגענו לחוף. הוא היה כולו רטוב ונעל נעלי ספורט. כמו שהיה כולו רטוב לקחנו טקסי והעברנו אותו ישר למלון.

המשך ברצ'יק: שני הקצינים האלה: המונד וברנס היו מהצבא. בחיפה היה אז משרד שקראו לו S.T.C (Special Training Centre). זה היה העריסה של המרינס ואז התחילו לעשות עסקים עם הצרפתים החפשיים, יוגוסלבים וכו'.

יצאנו פעם למטווח איך היה המטווח. סירת המנוע היתה נוסעת וגוררת מטרה והחברה בסירות עם הלואיס גאן היו מטווחים על המטרה הנגררת. בתערוכה עצמה למעשה קבלנו חברה יבשים לגמרי. חוץ מהחברה מהפלוגה הימית לאף אחד לא היתה כל הכשרה ימית. התחלנו ללמד אותם מלעשות קשר ולחתור. הם היו חברי משקים שהתגייסו לענין זה. אימנו אותם כמעט חודשיים בנושאים ימיים כדי להביאם למצב שיוכלו להיות צוות של סירה. בשלב יותר מאוחר הגיע המדריך לחבלה ולנשק והתחלנו להתאמן גם בנושאים נוספים וכמו כן תרגילים ומפגשים בים. ככה זה נמשך עד פסח. הקורס בכללותו נמשך שלושה חודשים.

בפסח כל הקורס יצא לחופש. אז הביאו כיתה של 11 ירושלמים, יצחק הקר ואריאל תמס ונרי וצקי וכו'. הם היו צריכים להוות שלד פיקודי של הלוחמים היבשתיים. במשך חופשת הפסח של הקורס אני אימנתי את הקבוצה הזו של 11 איש בנושאים ימיים. היו שם גם חברה מהימין. כל הזמן שהקורס היה שלם עד שהקורס נכנס להילוך של הכנה לפעולה. אז התחילו לבנות את שולחן החול. עשינו גם תרגולים. היינו עושים קצת תרגילי לילה. אז התחיל להתברר לכולם למה חותרים ולמה מתכוונים. התחילו לדבר מי יהיה המפקד, כן מונדק פסטרנק, לא מונדק פסטרנק. היה מדובר על יצחק שדה. דברו גם על יצחק הקר. אז הגיע גם צבי ספקטור ברגע האחרון. הוא לא היה בקורס. בשלושת הימים האחרונים התחלנו לעשות תרגילים עם סירות הנחיתה שקנו מזיאמה כהן. סירות בהן היו שטים מטיילים בירקון. גרשון קופלר היה כל הזמן בקורס. הוא היה מדריך לאימון גופני ושחיה, בוקס וכו'. קופלר התחבר מאד עם שאר החניכים. לא היה מתוכנן לקחת אותו לפעולה אבל הוא לחץ מאד על כך ולבסוף נעתרו לו.

הספינה "זאב הים" בה היו צריכים להפליג השתתפה אתנו בתרגיל אחד. קבענו אתנו פגישה בים בסביבות קיסריה. אני באתי עם סירת המנוע וגררתי את סירת הברזל. כמובן שלא היה כל קושי להפגש כי כתריאל בא עם הספינה ושנינו הפלגנו לאורך החוף. האמת היא שלא ידעתי בדיוק את מקום המפגש. אני הייתי צריך להגיע לנקודה לפי מפה. היתה רוח צפונית חזקה ואני נכנסתי מתחת לאי קטן (נוסני). זה שם שנתן לאי ע"י ערבים כי הוא היה בדיוק בחצי הדרך בין חיפה ליפו. ידעתי שכתריאל שיבוא עם הספינה לא יוכל להתקרב כל כך קרוב לחוף ולהסתתר מתחת לאי ואז יצאתי מצד שני של האי ועשיתי עגולים סביבו ואז זה היה נקרא שהגענו שנינו למקום. אחרי הפגישה נסענו יחד לתל-אביב.

לאחר מכן התחלנו לתרגל את הנחיתה בחוף הרצליה ונוכחנו שעם הסירות האלה אי אפשר לרדת לחוף. ביום איכשהו הצלחנו, גם כן לא כולם.

אח"כ הם יצאו. אינני רוצה להכנס לכל הוורסיות שיש בענין הזה. אינני רוצה להכנס לכל השקרים המוסכמים שהולכים. מה שאני רוצה להגיד לכל הפחות לכם, אני יכול להגיד את האמת שלי ולא אכפת לי איך אחרים חושבים

על כך. ההפלגה היתה בשבת בבוקר ב- 11. את סירות הנחיתה היה צריך להעמיס על זאב הים על גג הקבינה ושם זה היה קשה מאד. בפנים הספינה היתה מלאה חומר נפץ ואין מה לדבר שאי אפשר היה להכניס את הסירות פנימה. חפשנו דרך לקשור על הגג את שלושת הסירות. שתים הצלחנו. את השלישית קשרנו בחרטום כאשר חלק מהסירה בלט קדימה מהחרטום. בשעה 11 על הרציף בחברת חשמל בחיפה היתה שמש והיתה רוח צפונית קלה. לא היתה סערה ולא רוח חזקה. לא היתה שום סיבה להגיד שישנה סערה או רוח חזקה או שנראית סערה ולא צריך לצאת. לא ראינו. אני לא רוצה לומר שאני בר-סמחא ובכלל לא הייתי שם בר-סמחא. כתריאל היה שם בר-סמחא. הספינה יצאה בסדר. לא קיבלה מים, לא שטפה את הסיפון ואיש לא דיבר ואיש לא חשב אז שיש איזה בעיה מבחינת מזג האוויר. האמת היא שגם היה קשר איתה בשעה 4 אחה"צ. הכוונה היתה שביום ראשון בלילה הם יהיו בחוף שמה. הספינה יצאה בשבת בשעה 11 לפני הצהריים. אינני רוצה להכנס כאן בויכוח עם דוד הכהן.

הבעיה העקרית היתה בכל הדבר הזה לא היה מי שצריך היה להחליט בדיוק מה ואיך אם אפשר והאם אפשר. לא כל אחד היה במקומו שהחליט מה שהחליט. כל הנחיתה היתה בנויה על שלוש סירות כאלה ואני לא מדבר על אנשים. אחרי שהקורס נמשך כבר למעלה משלושה חודשים והחברה נעשו עצבניים בגלל זה שראו שאין לענין תכלית והם שמעו שהפלמ"ח כבר מתאמן ביערות הכרמל ומשמר העמק. פלוגה ב' של הפלמ"ח היתה קימת ומאיר"קה דודזון היה מפקד הפלוגה. בעיקר החברה היבשתיים שבקורס רצו לצאת לפעולה. חוץ מזה הבריטים אז עוד די התנדנדו בכל העסק ועוד יותר גרוע שגם הצד השני, גם שלנו, עבדו והחברה שלו שהיו צריכים לבצע פעולת הסחה שמה ולסמן את השטח ולחכות לנחיתה בטריפולי בשטח בתי הזיקוק. שום דבר עוד לא היה מובן. עבדו הספיק להגיע עם עוד מישהו יומיים לפני זה. בכל זאת החברה שלנו החליטו ללחוץ. זה שמדבר, החבר שלי מחיפה, דוד, ועושה את המהומות, הוא מדבר על זה שהחברה ע"י הלחץ הזה נכנסו לבולמוס לצאת ובאותה תקופה היתה בעיה עם הג'לניט שאז היה דבר חדיש. את הז'לניט קיבלו אבל את הנשק האישי לאנשים לא קבלו. חוץ מזה הלואיס גאן היה נורא כבד בשביל להעמיס את זה על בחורים למרות שלפי דעתי זה אחד מכלי הנשק הטובים ביותר. אז ההגנה הסכימה להשאיל להם נשק וההגנה הוציאה מהסליקים שלה מכונות יריה רקמ פולניות, מכונות חדשות שלא השתמשו בהם. אני זוכר שהביאו אותם לתערוכה עם הניירות ועם הכתבות הפולניות.

[כאן התערב מישהו מהנוכחים ואמר שהסוכנות היהודית היתה אז מעונינת מאד בפעולה ועשתה ככל יכולתה כדי שהיא תתבצע ואם הם לא נותנים נשק אז אנחנו נתן נשק.]

ברצ'יק ממשיר: ולא רק זה, אני זוכר שאספו אז בארץ, איפה לא, שמייסרים וטומיגנים פיניים וכל מיני נשק רכזו וציידו את החברה בנשק אישי. אלה שהיו בתוך הקלחת העליונה באמת קבלו את ההרגשה שעושים את זה. ככה סגרו את העינים וקופצים למים. האמת היא שמבחינה ימית לא התייעצו עם ימאים כלום.

[מישהו מהנוכחים בפגישה אמר כאן צריך להתייעץ היה שם כתריאל והוא היה מחליט.]

ברצ'יק ממשיר: אולי. אחרי זה התחילו לחכות. שבוע בכלל חכו ואחריו חכו עוד שבוע. כולם נעלמו מהאופק ואני נשארתי המסכן בתערוכה והיה שם עוד מישהו שהיה שומר הדגל. אני נשארתי המפקד ועוד כמה סולדטן. שחקנו כדורסל עשינו אות הספורט. אני חושב שישבנו שמה יותר מששה שבועות. החלק הקשה בכל העסק היה שכל ההורים הזקנים היו באים לבקש איזה שהם ידיעות והיו מטיפים לי מוסר. ואני חשבתי מה זה מגיע לי. יש כל כך הרבה מנהיגים. אני לא אשכח לעולם כשבאו אלי הזקנים של מנחם קורקין מיבנאל. היא היתה אשה קטנטונת שהזכירה לי את אמא שלי והוא יהודי ככה שקט, זועם כזה. הם באו כמו שני מושבניקים. הם נסעו מיבנאל לתל-אביב ולא ידעו אל מי לבוא. אחרי כל החקירות נודע להם שהמקור הוא בתערוכה. הם באו לתערוכה ואת מי הם מוצאים שם אותי. אני מתבייש מה היינו עושים בתערוכה, כלום. עסקנו בספורט. כמעט שלא היו לנו חיים מאורגנים. הם באו אלי ולא היה לי איפה לקבל אותם ואני עוד עשיתי רושם קצת שאסור להם להכנס פנימה. ישבתי איתם בחוץ על הספסל ושניהם עמדו ובכו ואני אמרתי להם אבל אני באמת אינני יודע כלום. נכון שאני הייתי ואיך שהוא נשארתי פה. הוא התחיל בכעס איך זה שאתה לא יודע ואתם יודעים, כאילו שאני מייצג את הצבא הבריטי ואת עם ישראל. כל זה נמשך אני חושב ששה שבועות ואז יצאנו כולנו ליערות הכרמל בחסות פלוגה ב' של הפלמ"ח.

אפיזודה על הכ"ג - זאב פריד: אני רוצה להוסיף אפיזודה על הכ"ג ועל האימונים שלהם. ברצ'ק הזכיר כאן שהקורס הזה היה בשיתוף עם הצבא הבריטי שהיה ממונה על פעולות במזרח התיכון, אבל לא היה מתואם עם השלטונות המקומיים הבריטיים וכשיצאנו לים ועסקנו במטווחים עם הסירות, דב, רבקה ותרצה, כאשר סירת המנוע (שנקראה נ'ין-נ'ין) גוררת את המטרה. כאשר היינו בעמק הים אחרי שיצאנו מהירקון והתחלנו בירי. הרוח היתה צפונית וכנראה שהירי נשמע בנמל יפו ששם היתה סירה של משטרת החופים הבריטית והמשטרה החליטה שהנה היא תפשה פה איזה עסק מענין בשבילה, וזאת תקופת מלחמה ופתאם שומעים יריות. ראינו מרחוק שהספינה הזו מתקרבת. ידענו שיהיה כאן שמח. סירת המנוע השאירה את המטרה וחזרה לירקון. נדמה לי שברצ'ק היה שם עליה והוא רץ להביא את הקולונל וחזר איתו. כאשר ספינת המשטרה נגשה אלינו וניסתה לזהות מי אנחנו, מה זה יריות באמצע הים, והתכוננו ככה לאסוף אותנו ואנחנו חשבנו כבר שהלילה לא נהיה בתערוכה אלא נשכב שם באיזה בית-סוהר ביפו. אז הגיעה הסירה בחזרה מהירקון עם הקולונל והוא ניגש לספינת המשטרה וקלל אותם. יותר מזה, המטרה התרחקה בינתיים אז הוא שלח אותם עם הספינה שלהם להביא את המטרה אלינו כדי שנוכל לחזור יותר מהר. היחסים בין הצבא והמשטרה הבריטית היו כל הזמן במתח. אתה כבר הזכרת מקודם שה-C.I.D (הבולשת) הבריטית גילתה את הקורס אחרי כל כך הרבה זמן. גם זה מראה את המצב המוזר של הקורס שלא היה פורמלי ולא היה מאורגן עם כל מה שהיה צריך בשביל צבא, בשביל יחידת קומנדו. זה היה די מאולתר. היתה כנראה יותר מוטיבציה של הסוכנות לעשות ולהשתתף בכל מיני פעולות של הצבא הבריטי. אני חושב שמה שהכינו אז, יכול להיות שמהצד הימי, ההכנות לא היו עד הסוף שקולות. אני אומר שהאימונים האחרים היו אימונים ממש לקראת פעולת קומנדו. אני זוכר שאפילו עברנו אימוני צלילה ללא מכשירים. הביאו אז מדריך צלילה מיוון ועוד כל מיני בכירים שברור היה שזה מיועד לתפקידים מיוחדים. יתכן מאד שלא דוקא למבצע הזה, אבל המבצע הזה כנראה היה באיזה תכנון שהו. אני זוכר שבקרנו בבתי הזיקוק בחיפה כדי ללמוד את המערכת. רק ימים אחדים לפני הפעולה עשינו את שולחן החול הזה כדי להסביר את הפעולה המיוחדת הזו.

הקורסים הימיים של הסוכנות - ברצ'ק: אני לא יכול לקשור בדיוק שנים ותאריכים של אותה תקופה. למען האמת אני גם לא יודע בדיוק, מצד "הפעל", את המוטיבציה שהיתה לקראת הקורסים האלה. המוטיבציה האמיתית של הקורס הזה היתה שהחברה גדלו. אנשי הסקציה כפי שקראנו לזה "התבגר". בארץ ההכרה ההגנתית קבלה חיזוק גם מצד הים. אי אפשר לומר שאז דברו על כך שעושים את הקורסים בשביל עליה ב', אבל תמיד הנימוקים היו הולכים ביחד. היו אומרים מפני שהארץ ארוכה וצרה, מפני שיש לה מתנים וכו' וכו'. אז יכול להיות מצב של מאורעות וינתקו את הארץ חלק אחד מהשני ואז צריך שיהיו לנו מפקדי סירות, אנשים שידעו לשבת בסירות להוביל הספקה וכח ותחבורה, עזרה מנקודה לנקודה מצפון לדרום. אבל לא היה כסף כי ההגנה לא הקציבה לזה שום כסף.

אני חושב שהדחיפה העקרתית קיבל העסק הזה ע"י דודקה כי אחרי שהגענו למצב של מגדל בבל עם עליה ב' מי שזוכר את התקופה של 38, התחלת 39, כשצריך היה להוריד אניית מעפילים, היו מביאים שלושה דייגים מחולתא ושלושה דייגים מעין גב. כתריאל לא כל כך סמך על כל החברה האלה אז מה הוא היה עושה היה שם עליהם את החברה של נמל תל-אביב. אז אני הייתי מקבל שנים שלושה ושמוליק ויעקב או מי שהיה בא מהחברה האלה, אבל הצרה היתה שלא היתה לנו שפה משותפת אתם. חוץ מזה כל אחד חותר בצורה אחרת. אנשי חולתא ידעו לחתור בתוך המים כמו שמיניות. היה להם הרבה סוף ומים רדודים והם תמיד היו בביצות חותרים בתוך המים. הכנסת אותם בגלי חוף הם היו ככה כדג ביבשה. אנשי כנרת היו גם כן רגילים לא בגלי חוף. הם היו עובדים בגלים קצרים וחזקים שככה מרים ומרים. חוץ מזה המינוח היה שונה ממש כמו בבבל. הם לא ידעו מזה יבש הם לא ידעו מה זה קדימה, הם לא ידעו מזה עצור. הם פשוט לא היו רגילים. הם עסקו בדיג. אצלנו כבר קראו לזה יתד ואצלם עוד שקרמה וסטרוף וכל מיני מונחים כאלה.

אני זוכר שכשלקחו אותי ביחד עם כתריאל ועמירם לדב יוסף שיתן קצת כסף אז נדמה לי שזה הנאום שנאמתי שם. אמרנו שאנחנו צריכים לאסוף חברה שיהיו בכל קצווי הארץ כדי שלא יצטרכו לרוץ מצפון לדרום ובטקסים להביא את החברה מהגליל עד תל-אביב או עד איפה שהוא בצפון ואם צריך בדרום אין מה לדבר. אלה היו הנימוקים שניסינו לשכנע את הסוכנות שמוכרחים להקציב כסף בשביל שני דברים, בעצם דבר אחד, רצינו סירות ודבר שני רצינו קורסים. מה שנוגע לסירות אינני יודע בדיוק מאין דודקה הוציא את הכסף. ביחס לקורסים אמרו חס וחלילה, ההגנה

תדאג לעניינים שלה אבל מה שנוגע לעליה ב' אמרו שבמסגרת החבל הימי לישראל ובמסגרת האימונים של הספורט של פלוגות הפועל בחיפה ובתל-אביב ובכדי שלא תהינה בעיות של אפליה בין חיפה ותל-אביב. היום איש לא מבדיל בין חיפה לתל-אביב אבל היו זמנים שאלה היו שני מוקדים מתחרים. חיפה היתה משוויצה עם אברשה ארגמן, שולמקה וישראל לסקוב ומוניה וזיאמה עם סירות עוגן וכו' ואנחנו התל-אביבים היינו תמיד אומרים כן לכם אמנם יש לנצ'ים אבל תבואו אלינו בגלי חוף וקרה להם אסון שפעם הופיעו החברה לשיוט הערים והם באו עם סירת המנוע החדשה שלהם, מספר 15, ורצו להכנס בשבת לנמל תל-אביב וכמו שהם נכנסו לנמל תל-אביב בקיר הצפוני היה רָלָס שבלט החוצה והם החליטו להכנס לנמל תל-אביב. זה היה בשבת בבקר. הם חשבו שזה חיפה שנוסעים כל הזמן בחצי המהירות. בכניסה לנמל תפשו אותם גל והלנץ עבר מתחת לרלס שגילה לו את הגג של הקבינה והסירה עלתה על הסלעים. בנס לא נהרגו שמה חברה.

הוחלט שאנחנו מקיימים קורס. איזה אנשים יהיו בקורס. בוגרי ישובים היושבים על שפת הים. היו לנו 4 סירות, 2 של הפועל, "נחשון" ו"ברגר" ומהצופים היתה הגדולה, "אריה", והקטנה שאינני זוכר את שמה. עם הסירות האלה בצענו את הקורסים האלה. איני יודע להבחין מי היה בקורס הראשון ומי בשני. זה התחיל ב-1938 ונגמר ב-1939. יש לי סימן שבתור מבצע סיום של הקורס השני הגיעה לשפיים אניית מעפילים בשם "דורה" והחלטנו לקחת את הבוגרים של קורס ב' שהם יבצעו את ההורדה של דורה. מדריכים היו שמוליק וכתריאל, יעקב אגיוב לחבל וימאים. מעשית בקורס הראשון אני הייתי חניך ובקורס השני אני כבר הדרכת. נוסף על אנשי המשקים היו שם חברה מהטכניון בחיפה. היה שם נפתלי ליברך וגרשון אחד. התחלנו את כל העסק הזה עם קרוב ל-40 איש.